

Вукосава Ђана-Иветић,
Вера Белокапић-Шкунца

Русистика на филолошком факултету Универзитета у Београду

Анстракт: На Универзитету у Београду, основаном 1838. године, руски језик почиње да се изучава 1878. године када је отворена Катедра за руски језик и литературу. Први професор руског језика и литературе био је Платон Андрејевич Кулаковски који је написао први универзитетски уџбеник руског језика у Србији. Оснивачем славистике на Универзитету у Београду сматра се Радован Кошутић, чији су *Примери књижевног језика руског* штампани 1910. године. Данас на Катедри за славистику Филолошког факултета руски језик, књижевност и културу студира 429 студената, а наставу изводе 23 наставника. Професор руског језика др Предраг Пипер изабран је 2013. године за редовног члана Српске академије наука и уметности. У последњих десетак година Катедра је била организатор многобројних међународних научних конференција и симпозијума, укључујући више симпозијума о руској дијаспори. Рад Катедре тесно је повезан са Славистичким друштвом Србије које је основано 1948. године и чији је основни циљ унапређење наставе инословенских језика (пре свега руског), књижевности и култура у српској средини. Славистичко друштво је организатор већ традиционалних међународних научних манифестација, семинара за усавршавање професора руског језика и оснивач часописа *Славистика* и *Руски језик као инословенски*, као и едиције *Славистичка библиотека*. Захваљујући Фонду «Руски свет», на Филолошком факултету у Београду отворен је Руски центар и опремљена фонетска лабораторија за студенте руског језика. Катедра за славистику има развијену сарадњу са најпознатијим универзитетима из Русије.

Кључне речи: Универзитет у Београду, Катедра за славистику Филолошког факултета, Славистичко друштво Србије, научни симпозијуми, руска дијаспора, руски језик као инословенски, међународна сарадња, Руски центар

Анотација: В Белградском университете (основан в 1838) русский язык начал изучаться в 1878 г., когда была открыта кафедра русского языка и литературы. Первым преподавателем русского языка и литературы был Платон Андреевич Кулаковский, написавший первый университетский учебник русского языка в Сербии под названием *Руска читанка*. Основателем славистики в Белградском университете считается Радован Кошутич, чьи *Примери књижевног језика руског* были опубликованы в 1910 г. В настоящее время на кафедре славистики филологического факультета Белградского университета русский язык, литературу и культуру изучает 429 студентов, а преподает 23 преподавателя. Профессор русского языка докт. филол. наук Предраг Пипер в 2013 г. был избран действительным членом Сербской Академии наук и искусств. За последние десять лет кафедра организовывала многочисленные международные научные конференции и симпозиумы, включая несколько симпозиумов о русской диаспоре. Деятельность кафедры тесно связана со Славистическим обществом Сербии, основанным в 1948 г., главная цель которого – развитие преподавания иносла-

вянских языков (в первую очередь русского языка), литератур и культур в сербской среде. Кроме того, Славистическое общество Сербии устраивает уже традиционные международные научные конференции и семинары повышения квалификации учителей русского языка, им основаны журналы *Славистика* и *Русский язык как инославянский*, а также серии *Славистическая библиотека*. Благодаря Фонду «Русский мир» на филологическом факультете был открыт Русский центр и оборудован лингафонный кабинет для студентов, изучающих русский язык. Кафедра славистики развивает сотрудничество с самыми престижными университетами России.

Ключевые слова: Белградский университет, кафедра славистики филологического факультета, Славистическое общество Сербии, научные симпозиумы, русская диаспора, русский язык как инославянский, международное сотрудничество, Русский центр

Изучавање филолошких наука у Србији отпочело је још на Великој школи, која је утемељена 1808. године у Београду, када су Срби водили ослободилачке борбе и устанке да би створили своју националну државу. Међутим, историјске околности, устанци и борбе против османске окупације нису биле наклонене наставном и научном раду.

Велику школу је отворио вероватно најобразованији Србин тога времена – Доситеј Обрадовић, први савремени српски просветитељ, и то беседом о поштовању наука. Међу првим познатим професорима био је и први српски романтичарски песник Сима Милутиновић, а међу чувеним ђацима нашао се и Вук Караџић, утемељитељ српског савременог језика, односно језика већег дела јужних Словена.

Рад ове школе, али под новим именом – Лицеј, обновљен је 1838. године у Крагујевцу. Та година је прихваћена као година оснивања првог српског универзитета и, истовремено, као година оснивања Универзитета у Београду, јер је ова висока школа 1841. пресељена у Београд.

На Лицеју се од 1839. предаје, поред немачког, и француски језик, а крајем 1852. године у оквиру Филозофског одељења основане су Ванредна катедра немачког језика и Катедра историје и народа и књижевности српског.

Предлог за отварање Катедре руског језика и руске књижевности на Великој школи потекао је од српске владе. Академски савет Велике школе 15. октобра 1877. године донео је одлуку о отварању Катедре за руски језик и литературу на Историјско-филолошком одсеку Филозофског факултета, али је катедра почела са радом наредне године. Указом кнеза Милана Обреновића 1. јула 1878. године за првог контрактуалног професора руског језика и литературе изабран је Платон Андрејевич Кулаковски. У то време интересовање за руски језик било је велико, те су предавања из руског језика у почетку била јавна. У пролеће 1879. године П.А. Кулаковски је написао први универзитетски уџбеник руског језика у Србији под називом *Руска читанка*.

Оснивачем славистике у правом смислу те речи може се сматрати Радован Кошутић, професор руског, чешког и пољског језика од 1895. године. Његови први радови били су посвећени пољском језику, а затим се Р. Кошутић посветио руском језику, објавивши 1910. године *Примере књижевног језика руског* у три књиге (*Текстови, Напомене и Речник*), а нешто касније штампана је његова *Граматика руског језика – Гласови и Облици*.

Више од пола века у развоју катедре везује се за име проф. др Радована Лалића, који се на челу Катедре налазио све до своје смрти 1972. године. Од 1946. године па до одласка у Америку 1958. године на Катедри је радио професор др Кирил Тарановски, чувени версолог и поетолог.

Од 1878. до 1905. године назив катедре је био Катедра за руски језик и књижевност, од 1905. до 1963. године – Катедра за источне и западне словенске језике Филозофског факултета, а од 1963. до 1990. године – Одсек за славистику Филолошког факултета (након одвајања Филолошког факултета од Филозофског). Од 1990. године Одсек постаје Катедра за славистику, на чије активности у последњих десетак година ћемо се осврнути овом приликом.

Данас на Катедри за славистику руски језик на основним и мастер студијама студира 429 студената, а наставу изводе 23 наставника, од којих 10 доктора наука и 6 магистара. Посебну част за Катедру представља то што је њен дугогодишњи члан професор др Предраг Пипер 2013. године изабран за редовног члана Српске академије наука и уметности. Професор П. Пипер аутор је више стотина радова, монографија, уџбеника, речника, међу којима су и *Граматика руског језика у поређењу са српском*, *Нормативна граматика српског језика*, *Лингвистичка русистика*, *Библиографија српске лингвистичке русистике 1991–2000* и многи други.

Поред стално запослених наставника на Катедри раде два контрактуална лектора за руски језик које, у складу са међуфакултетским уговорима о сарадњи, упућују Филолошки факултет Московског државног универзитета «М.В. Ломоносов» и Државни институт за руски језик «А.С. Пушкин». Од 2006. године настава на Катедри се обавља према новом плану и програму који је 2008. године додатно измењен у складу са принципима Болоњске декларације. Поред основних студија организоване су мастер и докторске студије. Уведени су факултативни спецкурсеви како из руског језика, тако и из руске књижевности и културе. Међу студентима постоји изузетно интересовање за спецкурсеви посвећене руској дијаспори у Србији.

Зграда Филолошког факултета Универзитета у Београду

Током прве деценије XXI века Катедра је самостално или у сарадњи са Славистичким друштвом Србије (на чијем се челу налазио професор Катедре за славистику др Богољуб Станковић) организовала низ међународних симпозијума посвећених конфронтационом изучавању руског и српског језика и руске емиграције. Године 2000. Катедра организује V МАПРЈАЛ-ов симпозијум заједно са Савезом славистичких друштава Југославије, Славистичким друштвом Србије и Филозофским факултетом у Нишу под називом *Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков*. Године 2004. се одржава међународни симпозијум *Проект по сопоставительному изучению русского и других языков*. Симпозијум са међународним учешћем *Руска дијаспора и српско-руске културне везе* у суорганизацији Славистичког друштва Србије, Катедре за славистику, Дома руске дијаспоре «А. Солжењицин» и Рускога центра за науку и културу у Београду одржан је 2007. године. Поводом 60-годишњице Славистичког друштва Србије и 130-годишњице Катедре 2008. године је организован међународни научни симпозијум *Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страних*.

Захваљујући ангажовању професора руске књижевности др Корнелије Ичин, Катедра је у периоду од 2000. године до данас самостално или заједно са другим факултетима и институцијама организовала низ међународних конференција, симпозијума, колоквијума и округлих столова о руској књижевности, филозофији, култури и уметности: *Јуриј Ракитин: живот, дело, сећања*; *Космизм и русская литература. К 100-летию со дня смерти Нико-*

лая Федорова; Александр Введенский в контексте мирового авангарда. К 100-летию поэта; Даниил Хармс: авангард в действии и в отмирании. К 100-летию поэта; Рат и авангарда и др.

Жива међународна научна сарадња и размена стручних мишљења одвијају се, такође, и захваљујући многобројним предавањима која су на Катедри одржали руски лингвисти, писци и научници, угледни међународни стручњаци за руску књижевност, културу и уметност: академик П. Флоренски, М. Вајскопф, В. Тарановски, Љ. Улицка, Б. Успенски, М. Епштејн, С. Толстој, Ј. Ман и др.

Предавање Бориса Успенског у Руском центру
(25. фебруар 2010. године)

Значајно је и учешће чланова Катедре у научним пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Професори и сарадници Катедре објављују своје научне и стручне радове у многобројним релевантним домаћим и међународним часописима и зборницима и држе предавања по позиву на страним универзитетима и научним институцијама.

Са Катедром за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду тесно је повезана активност Славистичког друштва Србије, чији је један од основних циљева и задатака унапређење наставе инословенских језика, књижевности и култура у српској средини, а који је дефинисан већ на самој Оснивачкој скупштини, као и у реферату првог његовог председника академика Александра Белића, саопштеном 29. јуна 1948. године.

Интересовање Славистичког друштва Србије везано је за широке кругове посленика у области наставе словенских језика, пре свега руског, у читавој Србији. Друштво је установило форме деловања, као што су међународна научна конференција Скуп слависта Србије у Београду, семинари за усавршавање наставника руског језика из читаве Србије – Зимска школа, и стручна окупљања професора руског језика по подружницама у већим градовима, што траје у континуитету све

до данашњих дана. Основна карактеристика ангажовања Славистичког друштва Србије је широка сарадња како са националним, тако и са међународним институцијама, пре свега традиционалним одржавањем Скупова слависта Србије, пригодних научних окупљања, симпозијума и конгреса МАПРЈАЛ-а, покретањем нових часописа, периодичних зборника и едиција. Значајан догађај за историјат Катедре је појављивање 1997. године првог броја часописа *Славистика* (издања Славистичког друштва Србије) – до сада је објављено 17 бројева. Од 2009. године у организацији Славистичког друштва Србије, а на иницијативу проф. др Богољуба Станковића, сваке године се одржава научно-образовни форум *Београдска встреча славјанских русистов*, а саопштени реферати објављују се у часопису *Рускиј јазык как инославјанскиј* који излази на руском језику. Захваљујући томе запослени на Катедри, нарочито они млађи (а наставни кадар је у овом периоду значајно подмлађен), добили су гласила у којима могу да објављују радове везане за своја најразноврснија славистичка интересовања. Прву деценију XXI века такође је обележила жива активност Катедре на организовању (у сарадњи са Славистичким друштвом Србије) низа међународних симпозијума посвећених конфронтационом изучавању руског и српског језика, као и руској дијаспори (2011. и 2013. године).

Од 1999. године у оквиру едиције *Славистичка библиотека*, коју је покренуло Славистичко друштво Србије, изашло је 7 књига, а као посебна издања те едиције још 5 публикација. Поменућемо само неке од њих: *Мили Стојнић у част*, *Руско-српске језичке паралеле* (аутор Богдан Терзић), *Лексикографски огледи* (аутор Богољуб Станковић), *У руско-српском књижевноисторијском простору* (аутор Витомир Вулегић), *Словенска вертикала: српске, руске, белоруске и украјинске књижевне теме* аутора Миодрага Сибиновића, *Сто година славистике у Србији: 1877–1977: Зборник реферата издат 30 година касније*, *Руска дијаспора и српско-руске културне везе : Зборник реферата, III међународни конгрес слависта, 60 година Славистичког друштва Србије*.

Филолошки факултет у Београду и Катедра за славистику 28. марта 2013. године обележили су значајан јубилеј – 135 година руског језика на Великој школи и 100 година од смрти Платона Кулаковског. У присуству највиших званица из области културе о Платону Кулаковском говорио је академик Предраг Пипер, а о Катедри словенских језика проф. др Петар Буњак.

Академик Предраг Пипер говори на свечаности поводом 135 година руског језика на Великој школи и 100 година од смрти Платона Кулаковског (28. март 2013. године)

Амбасадор Руске Федерације Александар Чепурин је том приликом професору Богдану Терзићу уручио Државну награду Руске Федерације – Медаљу Пушкина коју му је доделио председник Владимир Путин.

Амбасадор Руске Федерације Александар Чепурин уручује Медаљу Пушкина професору Богдану Терзићу (28. март 2013. године)

Непроцењив значај за развој русистике на Универзитету у Београду има Руски центар Филолошког факултета који је на иницијативу Фонда *Руски свет* отворен 20. октобра 2009. године на Катедри за славистику. Руски центар има за циљ популаризацију руског језика, књижевности и културе и намењен је првенствено студентима Филолошког факултета, затим ученицима основних и средњих школа који уче руски језик, као и свим грађанима које занимају руски језик, књижевност, историја и култура. Библиотека Руског центра поседује преко 1.000 књига, уџбеника, приручника, енциклопедија, речника и око 100 дискова са мултимедијалним материјалима. Корисницима је понуђен бесплатан приступ електронским верзијама најзначајнијих руских средстава јавног информисања, руским интернет ресурсима, електронским каталозима и мултимедијалним садржајима.

Разговори приликом отварања
Руског центра Фонда «Руски свет» на Филолошком факултету
(20. октобар 2009. године)

Од оснивања до данас у Руском центру је одржан читав низ међународних научних манифестација. Руски центар су посетили бројни научници из читавог света. Због своје изузетно пријатне радне атмосфере Руски центар представља једну од просторија на Катедри за славистику у којој се често одржавају конференције, симпозијуми и округли столови. У току 2013. године одржан је и низ предавања, од којих издвајамо излагања Ј. Мана, Н. Михајлове, И. Јехлакове, В. Абрамове. Поред обележавања јубиларних датума, у Руском центру су организоване и изложбе (изложба руских ратних плаката, изложба дечјих цртежа), конференције за ученике, на пример, конференције за учени-

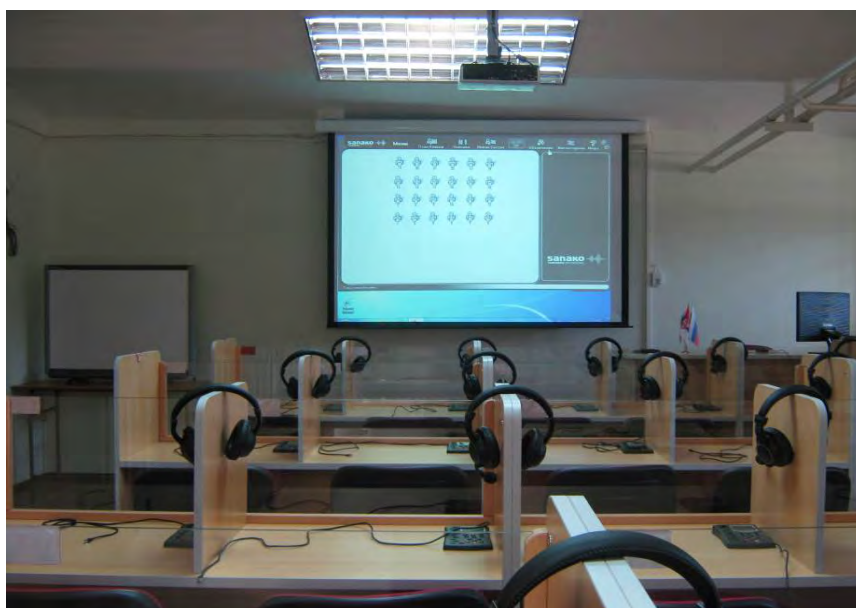
ке гимназија под називом *Словенски народи и њихове културе* и *Токови руске књижевности краја XIX – почетка XX века*. Једна од активности у којој веома радо учествују ученици свих узраста су квизови из руског језика, књижевности, културе и историје.

Наставни процес, ваннаставне активности и свеукупни живот и рад на Катедри за славистику данас се не могу замислити како без Руског центра, који засигурно представља најомиљеније место на Катедри, тако и без недавно отворене фонетске лабораторије и библиотеке која постоји на Катедри од њеног оснивања 1878. године.

Од пролећа 2013. године, захваљујући донацији Фонда *Руски свет*, Катедра за славистику богатија је за нову потпуно опремљену фонетску лабораторију која је добијена у оквиру реализације пројекта *Руски језик као страни у Србији*. Захваљујући свестрано применљивој опреми, фонетска лабораторија се користи у настави руског језика по 12 сати пет дана у недељи на велико задовољство и наставника и студената.

Руски центар Фонда «Руски свет» на Филолошком факултету

Фонетска лабораторија
(донација Фонда «Руски свет»)

У оквиру Катедре од њеног оснивања 1878. године постоји и ради библиотека. Фонд библиотеке изгорео је октобра 1944. године, да би од маја 1945. године поново почео да се обнавља. Библиотека поседује монографске и серијске публикације на белоруском, лужичкосрпском, пољском, руском, словачком, српском, украјинском и чешком језику, као и славистичку литературу на другим језицима. Највећи део фонда, преко 70%, чине књиге на руском језику. Библиотека данас има више од 70 000 књига и 4 000 годишта часописа, као и већи број аудио и видео материјала. У оквиру библиотеке постоји 7 летата. Фонд се непрестано попуњава захваљујући даривању књига од стране појединаца и организација. Тако је Дом руске дијаспоре «А. Солжењин» у два наврата поклатио Катедри за славистику по 300 књига своје издавачке куће *Русский путь*. Фонд се може претраживати путем ауторског и предметног каталога, а од увођења електронске обраде више од 5 000 публикација може се претражити у Sobiss систему. Библиотека поседује и каталоге магистарских и мастер радова и докторских дисертација. У читаоници, која има 84 места за рад студената и која је опремљена рачунарима са Интернет везом, пијанином, телевизором са сателитским програмом, и другим техничким средствима, организују се изложбе у време одржавања научних симпозијума, као и пригодне свечаности и видео пројекције. Последња велика изложба која је организована у читаоници била је изложба посвећена 80-годишњици Руског дома у Београду коју су припремили и донели из Москве сарадници Дома руске дијаспоре «А. Солжењин» поводом међународне

конференције *Руска дијаспора и словенски свет: културолошки аспект*, одржане на Филолошком факултету 10. и 11. јуна 2013. године.

Отварање изложбе «80 година Руског дома у Београду»
(читаоница Катедре за славистику, 10. јун 2013. године)

Читаоница је и место, где најчешће наступају хорови и драмска секција Катедре за славистику. Студентски хор *Слависта* наставља традицију познатог славистичког хора *Лучинушка* под руководством професора Андреја Тарасјева. Оба хора, студентски од 2006. године, а *Лучинушка* већ 42 године, и данас активно наступају широм Србије и промовишу руску културу. (Њихови наступи се могу послушати на адресама www.youtube.com/watch?v=bv4j0MXJCIQ и www.youtube.com/watch?v=2C6Ec9KkYsc). Од 2004. године драмска секција студената русистике имала је више наступа са представама по мотивима руске књижевности. Године 2006. објављен је зборник студентских драма на руском језику *Дело № 1*.

Филолошки факултет у Београду и Катедра за славистику велики значај посвећују међународној сарадњи. У последњих 10 година учињено је много корака на унапређењу већ постојеће сарадње, иницирању и успостављању нових облика сарадње са више универзитета у Русији. Уговори о сарадњи потписани су са Филолошким факултетом Московског државног универзитета «М.В. Ломоносов», Државним универзитетом у Санкт Петербургу, Руским државним педагошким универзитетом «А.И. Херцен», Руским државним универзитетом друштвено-хуманистичких наука, Државним институтом за руски језик «А.С. Пушкин», Московским институтом отвореног образовања, Државним лингвистичким универзитетом у Нижњем Новгороду, Тјуменским државним универзитетом и др. Најплоднија дугогодишња сарадња, на наше

велико задовољство, постоји са Филолошким факултетом Московског државног универзитета «М.В. Ломоносов» која се реализује кроз редовну размену студената и професора, учешће на конференцијама како у Москви, тако и у Београду, превођење и издавање књига и др. Крајем јуна 2011. године на велико задовољство свих професора и студената Филолошки факултет у Београду посетиле су декан Филолошког факултета Московског државног универзитета «М.В. Ломоносов» М. Ремњова и продекан Г. Кедрова. Том приликом сусреле су се са колективом Катедре за славистику и студентима руског језика. Декан Филолошког факултета у Београду А. Вранеш посетила је Филолошки факултет Московског државног универзитета «М.В. Ломоносов» 7. децембра 2012. године и одржала предавање за студенте српског језика. У издању Славистичког друштва Србије у оквиру едиције *Славистичка библиотека* 2013. године објављена је књига великог познаваоца српског језика, професора Владимира Гуткова *Граматички огледи*. Сарадња са најеминентнијим универзитетом у Русији је од непроцењиве важности за Филолошки факултет у Београду који ће, заједно са московским колегама, и убудуће чинити све у циљу њеног унапређења за добробит словенске филологије.

Хор студената «Слависта» песмом дочекује декана М. Ремњову и продекана Г. Кедрову у аули Филолошког факултета (25. јун 2011. године)

Поред стипендија за стручно усавршавање које додељују универзитети из Русије најуспешнијим студентима руског језика, књижевности и културе, од школске 2010/2011. године, додељује се годишња Награда «Проф. др Радмила Милентијевић». Награда је у новчаном износу и додељује се студентима који су са највишим оценама завршили основне студије, као и за најбоље ма-

гистарске / мастер радове и докторске дисертације. Циљ награде је да подстакне продубљивање и ширење научних проучавања српско-руских односа. До сада је ову награду добило 12 студената на свечаностима у Ректорату Универзитета у Београду које се одржавају сваке године 28. јуна, на Видовдан.

Најважнији резултати у досадашњој делатности Катедре и Славистичког друштва Србије јесу они који су остварени захваљујући наставном и педагошком раду, као и усавршавању наставника: преко хиљаду дипломираних филолога-слависта (професора, преводаца, уредника, научника и других стручњака) примењује у свом раду знања о словенским језицима, књижевностима и културама стечена током славистичких студија на Филолошком факултету Универзитета у Београду и на методичким семинарима за усавршавање наставника руског језика у земљи и иностранству.

Сведения об авторах:

Вукосава Джапа-Иветич
канд. филол. наук
старший преподаватель,

читает курс по лексикологии, письменному и устному переводу,
кафедра славистики
филологический факультет
Белградский университет,

заместитель председателя Славистического общества Сербии
автор 19 работ, среди которых перевод на сербский книги В.П. Гудкова «Славистика.
Сербистика»

Vukosava Dzhapa-Ivetich,
Candidat of Philological Sciences
Senior Lecturer
Faculty of Philology
University of Belgrade

Вукосава Ђапа Иветић
магистар
виши лектор

лексикологија, писмено и усмено превођење
Катедра за славистику
Филолошког факултета
Универзитета у Београду,

потпредседник Славистичког друштва Србије,
аутор 19 радова међу којима је и превод на српски
књиге В. Гуткова «Славистика -србистика»

Вера Белокапич-Шкунца
докт. филол. наук
профессор,

читает курс «Лексикология и стилистика русского языка»,
кафедра славистики
филологический факультет
Белградский университет,

автор 2 монографиј, 4 учебников, 18 работ

Vera Belokapich-Shkuntsa

Ph.D

Professor

Faculty of Philology

University of Belgrade

Вера Белокапић Шкунца

доктор наука

ванредни професор,

лексикологија и стилистика руског језика

Катедра за славистику

Филолошког факултета

Универзитета у Београду,

аутор 2 монографије, 4 уџбеника, 18 радова

(Београд, Србија)